

Kooli-vih-1959-45-0
ESKILSTUNA E. TÄIENDUSKOOI

KIRI - KOOL

Tallinn - Vabadusväljak

*****

Nr. 45

APRILL

1959.

*****

MEIE KODU

SEE KOHT, KUS MEIE ALATI ELAME, ON MEIE KODU. MEIE KODUKS ON ILUS VÄIKE MAJA. SEAL ON KOLM TUBA, KÖÖK, VANNITUBA JA MUUD TARVILIKUD RUUMID. SELLE MAJA EHITAS MEIE ISA ISE. TEDA AITASID PALJUD SÕBRAD JA TUTTAVAD.

MAJA ÜMBER ON ILUS AED. SEAL KASVAVAD MÕNED PUUD JA PÕÕSAD. PUUDE JA PÕÕSASTE VAHEL KASVAB ROHI.

SEE ON MEIE MURUPLATS. MAJA EES ON PEENAR LILLEDEGA. MAJA TAGA ON VÄIKE JUURVILJAAED. SEAL KASVAVAD PORGANDID, KURGID, SIBULAD, OAD, HERNED JA VEEL PALJU MUUD.

KAS SINUL ON KA SEESUGUNE KODU?
KIRJUTA OMA KODUST KA LÜHIKE JUTT!

MEIE PEREKOND

MEIE PEREKONNAS ON KUUS INIMEST: ISA, EMA, MINA, MINU ÕDE JA VEND NING VANAEMA. ISA NIMI ON MIHKEL, EMA NIMI ON LIISA, MINU NIMI ON AADU, ÕE NIMI ON ILLE, VÄIKESE VENNA NIMI ON ENN. VANAEMA NIMI ON ANNA, AGA MEIE KUTSUME TEDA IKKA VANAEMA. MEIL ON KÕIGIL VEEL ÜHINE PEREKONNANIMI - SOONET.

SEE OLII ISA PEREKONNANIMI. AINULT VANAEMA PEREKONNANIMI ON KAARE. SEE OLII KA EMA NIMI, KUI TA OLII VEEL NEIU.

ISA KÄIB TÖÖL JA EMA KA. AGA ISA ÜTLES, ET EMA KÄIB AINULT NIIKAUA, KUI MAJAVÕLG ON MAKSTUD. MEIE KAHEKESI KÄIME KOOLIS. VANAEMA HOOLITSEB ENNU EEST, VALMISTAB TOITU JA KORRALDAB MAJA. MEIE, LAPSED, AITAME TEDA TOAS JA AIAS.

KAS SINUL ON KA SELLINE PEREKOND?

KIRJELDA MEILE OMA PEREKONDA!

PEREKONNA ESINDAJA

TEEME ISE!

Kui "Kiri-Kool" enam ei ilmu, ega me siis käsi rüppe pane ja ohka: Nüüd meil ei ole enam ülesandeid ega harjutusi! Mis me nüüd teeme?

NÜÜD TEEME ISE!

"Kiri-Kool" on küllalt juba näiteid toonud kuidas ülesandeid ja harjutusi koostatakse. Selliseid koostame nüüd ise ja veel palju muud huvitavat.

Senised harjutused on olnud:

1. Kirjuta kriipsu asemele sobiv täht!
2. Kirjuta kriipsu asemele b, p või pp! jne.
3. Kirjuta sõnu, kus l, m, n, r, s ja teised tähed hääldatakse kolmandas vältes, aga kirjutatakse ühekordselt, näit. külge, lampi, varga, vaske jne.

Neid ja teisi samalaadilisi tuleb korduvalt harjutada kuni enam eksimusi ette ei tule.

"Ma täidan laeva" - on seni ka väga kerge olnud. Seda võib ka "raskemaks" muuta. Võib otsustada täita laeva sõnadega, kus on tähed p ja l (ja palju teisi) samas järjekorras, näit. pall, pilu, palun, palitu jne. Aga võib veelgi raskemaks muuta! Näit. sõnas leidugu tähed r, s ja v - rasv, riisuv, roostetav, purskav jne. Või - k, n, d - kand, kinda, Kunda, kanad, kannud, kandma, känd jne.

Nende ridade kirjutaja on heameelega näinud, et õpilased on nõudnud võistlustööd klassis sõnade leidmiseks, kus näiteks (jällegi) esinevad tähed t, l, g ja muud kas selles järjekorras või üldse: telg, tilga, talgud, tallega, taluga, tellige, tulge, tilgutama jne.

Kes kirjutab viie või kümne minuti jooksul rohkem selliseid sõnu?

Laste "omavalitsus" ja iseseisvus on ülesannete koostamisel alati teretunud!

Mina täidan laeva

See on üks mäng. Me istume toas toolidel või vaibal ümberringi või suvel murul. Mängu algataja viskab ühele osalisele ja ütleb:

Ma täidan laeva.

See küsib: Millega?

Viskaja vastab, nagu oli kõikide poolt kokku lepitud. Laeva võib täita näiteks: Lindudega, loomadega, toiduainetega, tööriistadega, ehitusmaterjaliga jne. Paha lugu on aga see, et need ained lõpevad varsti otsa. Kui keegi ei saa enam täita laeva, siis peab ta andma pandi, mis tuleb lõpuks välja lunastada mitmesuguste riukaliste võtete abil. Küll emad-isad ja tädid-onud seletavad kuidas seda teha. Küsige ainult!

Kõige tavalisem viis on laeva täita sõnadega, mis algavad selle või teise tähega. Lepime kokku: sõnad algavad a-tähega.

Algaja viskab palli ja ütleb:

Mina täidan laeva.

See, kellele pall visati, püüab selle kinni ja küsib: Millega? või kellega? - Viskaja peab kohe vastama a-tähega algava sõnaga, näit. autodega.

See, kelle käes pall on, viskab järgmisele ja lausub jälle:

Mina täidan laeva.

Millega?

Aatomiga.

Mäng läheb edasi:

Mina täidan laeva.

Kellega?

Ahvenatega.

Jne.

Kui keegi ei saa küsimusele kohe vastata või ütleb valesti, annab pandi, mida peab hiljem mängu lõpul välja lunastama.

Pantide lunastamine on iseenesest väga huvitav toiming. Noorematele mängijatele antakse kergemad ülesanded, vanematele raskemad, mõnikord päris võimatud ülesanded.

Erapooletuse mõttes toimitakse järgmiselt: Mis peab see tegema, kelle pant on minu käes seljataga? Vastatakse näiteks: Ta peab kõndima toas ringi jalad ülespidi!

Vigurivänt leiab lahenduse. Ta tõstab tooli jalad taevapoole ja kõnnib ringi.

Kui a-ga sõnu enam ei leidu, siis minnakse üle mõne teise tähelise juurde ja mäng kestab edasi.

SADA DOLLARIT

kingin sulle, aga ei ning jaa ma keelan sulle.

See on jällegi seltskondlik mäng, mis harjutab kõneosavust ja leidlikkust. Mängijad istuvad tavaliselt ringis. Algataja astub ühe kaasmängija ette ja lausub need sõnad: SADA DOLLARIT MA KINGIN SULLE, AGA EI NING JAA MA KEELAN SULLE. Algataja sihiks on küsitavalt ei ning jaa välja meelitada, mille tarvitamisel eksija peab andma pandi, mis lõpul välja lunastatakse.

Küsiija: Mis sa teed selle rahaga?

Vastaja: Viin panka.

Küsiija: Viid panka?

Vastaja: Jah (On kohustatud panti andma.)

Agaga mõni vastaja laseb enese kallal kaua pinnida, aga mitte ei ütle ei ega jah.

Näiteks: K.: Mis sa teed selle rahaga?

V.: Ostan maja.

K.: Kas sa siis arvad, et saja dollariga saab maja osta?

V.: Arvan.

- K.: Tõesti?
 V.: Tõesti!
 K.: Ega sa seda ise ei usu?
 V.: E... Usun küll!
 K.: Mis teised selle kohta arvavad?
 V.: (Vägise kipub keelele: Ei tea!), aga ta vastab: Arvaku, mis tahavad!
 K.: Kas mööbli kah ostad?
 V.: J... Ostan küll.
 Jne.

Nüüd katsetatakse järgmisega jne.

Kevad tuleb - loodus ärkab

KUIDAS KEEGI LOOM VÕI LIND HÄÄLITSEB?

Kirjuta esimese lahtri sõnad vihikusse ja paiguta sõnad teises lahtris õigesse järjekorda sobivalt esimese lahtri sõnadele!

I	II	I	II
1. Hobune	- kiunub	15. Kana	- huikab
2. Siga	- haugub	16. Part	- kireb
3. Lammas	- mõirgab	17. Vares	- kudrutab
4. Koer	- mõkitab	18. Kukk	- piriseb
5. Lehm	- määgib	19. Kägu	- vilistab
6. Kass	- hirnub	20. Kurg	- kaagutab
7. Hunt	- rõhib	21. Ööbik	- kukub
8. Kutsikas	- mõmiseb	22. Kuldnokk	- kraaksub
9. Hiir	- ammuub	23. Öökull	- vaagub
10. Kits	- näub	24. Teder	- prääksub
11. Lõvi	- krooksub	25. Parm	- laksutab
12. Konn	- surtsub	26. Ritsikas	- lõõritab
13. Karu	- piiksub	27. Lõo	- kruuksub
14. Siil	- ulub	28. Kaaren	- siristab

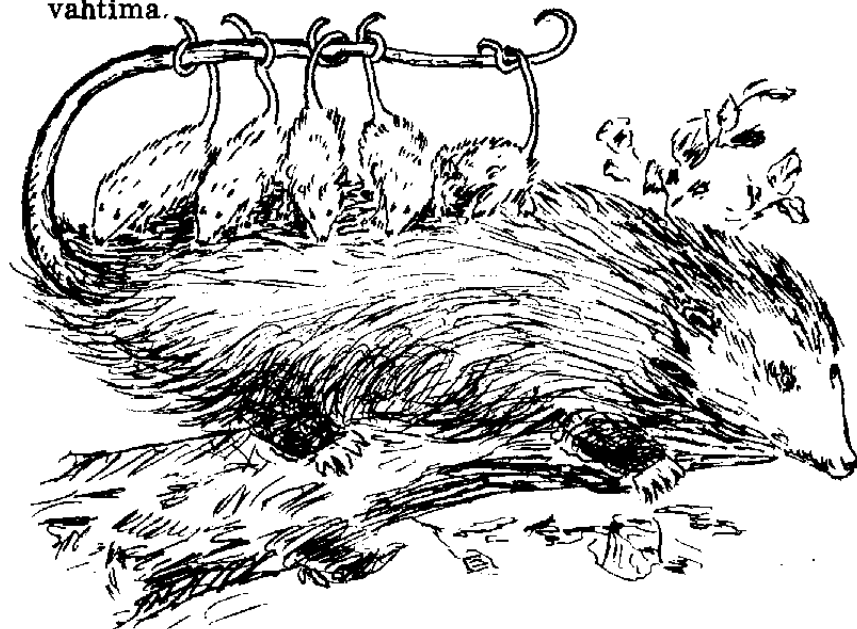
A. L.

KAS TEATE?

Põhja-Ameerika metsades elab kassisuurune loom, kelle nimi on opossum. Tal on suured silmad, koonsetaoline valge nägu ja pikk karvadeta saba, mida ta kasutab viienda käpana. Selle abil võib ta magades rippuda puuoksal ja kanda sületäit kuivanud lehti oma pessa. Huvitav on vaadata opossumi poegi ratsutamas ema seljas hoides end sabaga tugevasti kinni ema üle selja sirutatud sabast. Pisikestena kandis ema neid oma kõhu all olevas kukrus.

Opossumil on pruunikarvaline nahk osaliselt kaetud pikkade valgete karvadega. Temal on õrn liha, mida peetakse Lõunas maiusroaks.

Erilist trikki kasutab opossum suure hädaohu korral. Ta langeb äkki "surnuna" maha ja peatab südamelöögid ja hingamise. Kui aga tagaajaja sirutab oma käe tema lähedusse, siis ta krapsab hammastega sellest kinni, lipsab ise minema ja jätab oma vaenlase suu-ammuli vahtima.

Karjapoiss on kuningas

Nende sõnadega algav laul oli meil Kodu-Eestis üldiselt tuntud. Kui karjapoiss on rahvasuus ninetatud kuningaks, siis pidi tema amet seda võrdlust lubama teha.

Kahjuks, ei ole paljud meie noored karjas käinud ja vähesed on kuulnud karjapoisi kuninglikust elust. Küll on aga paljud kuulnud Ameerika karjapoisist s.o. cowboy'st, on neid kinodes näinud, ja ma olen oma silmaga näinud kui vaimustatud nad nendest on.

Ameerika karjapoissi ei oska ilma ratsahobuseta ja ilma revolvrита ning nendega kõmmutamisetä ette kujutada. Eesti karjapoisi varustuseks on umbes meetri pikkune karjase vits, taskunuga ja paremal juhul abiliseks karjase koer.

Me oleksime endi karjapoisi vastu ülekohtused, kui meie ei tutvustaks Eesti noortele karjapoisi kuninglikku elu. Palusime üht meie vanemat kaasmaalast, kes poisikesena karjase ametit on pidanud, meile midagi jutustada sellest elust.

*

Ega kuningate elugi pole ilma raskusteta. Karjapoisi elu raskuspunktiks on - varajane ülestõusmine. Tavaliselt tuleb koos päikesega tõusta - sel ajal kui teised lapsed alles teist külge pööravad magades. Sellel teemal on isegi üks ringilaul tehtud:

Lambrikud tõuske üles,
sest päike paistab ju!

Aga sellega harjutakse varsti ja pealegi on hommikused tunnid kuldsed. Õhk on värsk ja puhas, kogu loodus ärkab. Linnud pakuvad üksteise võidu oma laulu kunstiloomingut. Koerad haugatavad siin ja sääl ning ümbruskonna karjaste hüüatused kostavad kilomeetrite takka. Ühe sõnaga - õhk on täis salapärast võlu.

Ju karjane lääb karjaga
till tall! must kirjak kõige ees,
till tall! ka kostab metsa sees
ja vastab niit ja karjamaa.

Ju kõlab läbi hommiku
üks pasun eemal: tu, tu, tu!
Jõe ääres aurab lokkav hein,
siit tagapool mets, mäesein,
kust läheb linnatee
ja kaob puude vahele -
just nagu tänav silmale.
Sääl tuleb naaber koormaga
ja süütab piibu põlema.
Käis veskil.

Valgel kübaral
käib mölder veskitiiva all.
Kuid väljal kõnnib põllumees,
muld muhe, must tal jalge ees -
ja ennäe! seeme kukub ka.

Juhan Liiv.

Karju on mitmesuguseid: kanakari, hanekari, lambakari, seakari, looma (lehma) kari ja lõpuks segakari.

Mina olen käinud ainult sea karjas, lehma karjas ja segakarjas. Lamba karjatamist olen ainult kõrvalt vaadanud.

Igaüks on ise oma õnne sepp - see vanasõna on täiesti maksev ka karjapoisi kohta.

"Ära anna ohje käest ära!" õpetas ema mind esimest korda karja saates.

"Harjuta loomi korda pidama, siis pole sul nendega raskusi!" lisas isa.

See õpetus oli väga vajalik. Niipea kui sead laudast välja said, pistis üks osa neist tuhat-nelja jooksu kartuliväljale pahandust tegema. Teine poiss jõudis vaevalt neile järele joosta. Järgmisel päeval olime juba targemad. Üks meist läks juba ette kartulivälja kaitseks. Sõjariistaks oli tal pikavarrega piits.

Kui sead korduvalt nägid, et nende jooks oli olnud asjata, siis nad enam ei teinud katsetki ja olid väga kuulækad. Nad tuhnisid kesaväljal taimejuuri. Eriliseks maiustuseks olid neile piimohakad, aga nad ei põlanud ka okasohakaid.

Kui juba maiusroast on jutt, siis oli ka meil, karjustel, oma maiusroog. Me tegime kuhugi suure kivi varju tulelökke ja küpsetasime sääil kartuleid. Eriti hinnatavad olid pruuniks kõrbenud krõbeda koorega kartulid. Kui kartul ei olnud veel läbi-küps, siis närisime küpse osa ära ja südamik läks uuesti tulle.

Vahel tuli meile külla lambur, üks vanem naine.

"Kes siis lammaste juurde jäi?" küsisime.

"Ei keegi."

"Kas nad laiali ei jookse ja pahandust ei tee?"

"Pole karta!" vastas ta rahulikult.

"Millised nõiasõnad sa neile siis peale lugesid?"

"Kui te just tahate minu saladust teada, siis ma ütlen teile. Ma külvasin soola murule. Lambad armastavad soola. Nad lakuvad soolast muru nii kaua kuni must muld on väljas. Ja see võtab kaua aega. Ma jõuan siin mitu kartulit ära süüa."

Ma ei mäleta enam miks meie sigadega sellist katset ei teinud.

*

Lehma karjatamine viib meid tavaliselt ädala-heinamaale ja metsa. Sellega on laiemad maa-alad kasutada ja ei tarvitse nii õelda looma sabas sörkida, nagu sea-karjas kitsamatel põlluribadel. Pealegi hõlbustavad karjast ülevaadet saada kellad ja krapid looma kaelas. Sellega on karjustel vabam elu ja nad kasutavad vaba aega igasuguste vestluste, mängude, noaga nokitsemiste ja lugemise jaoks, eriti siis, kui karjuseid on rohkem kui üks. Kui jõgi või järv on läheduses, siis lisandub siia veel suurepärase õngitsemise sport.

Age vahel juhtub ka seda, et üks loom on tähelepanematult karja juurest ära kadunud. Ta on naabruses asuvale viljapõllule maiustama läinud või leidnud sügavas metsatihnikus hea söödamaa. Hea on kui ise sellise eksija leiad, vastasel korral tuleb palju pahandust. Vahel teevad need hulkujad naabritele kahju kas või kapsaaias. Õienda siis hiljem mõne leppimata naabriga tüli-asju.

Ühel pühapäeva hommikul olin üksi karjas. Ilm oli väga ilus - taevast oli nii sinine ja pilved olid nii valged. Seda sünnis vaadata. Lasin selili, toetasin pea mätale ja jälgisin pilvede fantaasiat:

Näe, suur laev sõidab kõrge laine sisse. Teiselt poolt ilmud tädi Anna naeratav nägu. Tädi tõstab käe ja üks ratsanik seab end hüppevalmis kalju serval. Kirikukella helina saatel vajusin ma sügavasse sügavikku...

"Hurjah! Lehmad kaeras!" kostis Sambliku perenaise ähvardav hääl.

Kui välgust rabatuna kargasin ma püsti ja silmasin, et samal mättal, kus oli minu pea, oli puhkust pidamas ka üks spiraalikeeranud madu. Kui Punikuga pahan-
duspaigast tagasi tulin, oli madu suure ehmatusega ka kuhugi varjule vingerdanud. Selliseid vingerdajaid kohtasime vahel mitu korda päevas.

H. Aro.

Emasüda

Laps: Ema, kas tohin sult küsida nõu?

Ema: Meeleldi, kui pole üle mu jõu!

Laps: Loe, palun, läbi mu kirjatöö see!

Ema: Hästi on tehtud, sa edasi tee!

Laps: Tänan sind, emake, julge nüüd meel!

Ema: Vajad kui teinekord, küsitule veel!

Laps: Usaldus südames, heliseb hing!

Ema: Kestku siis kaua me sõpruse ring!

Meie emad

Kas meie tunneme oma emasid? Kas meie teame nende muresid ja rõõme? Kas meie oskame neid õiglaselt hinnata?

Et nendele küsimustele erapooletult vastust saada, pöördusime ühe kaasmaalanna poole, kellest teadsime, et ta kasvas lasterikkas perekonnas.

Küsimus: Mitu last oli teie perekonnas?

Vastus: Kuus last - kolm tüdrukut ja kolm poissi.

K.: Siis teie emal oli küllalt tegemist. Kas ta kogu aja sai pühendada oma perekonnale?

V.: Kaugeltki mitte! Ta oli algkooli õpetaja ja töötas kuni pensioni saamiseni.

K.: Siis koolitöö võttis tal pool päeva enesele ja peale selle veel tundide ettevalmistused jne. Ega tal ometi muid seltskondlikke kohustusi polnud?

V.: Oli küll. Kiriku ja lasteaiä näitemüükide ettevalmistused ja nende korraldamised võtsid väga palju aega. Vaeste hoolekanne nõudis palju käimisi ja toimetamisi.

K.: Siis ei jäänud teie emale sugugi aega oma isiklikkude huvide ja hobide rahuldamiseks?

V.: Jäi küll. Iga nädal toimusid ringlevalt prantsuse keele lugemis-ringi koosolekud.

K.: Sel juhul pidi vist teie isa küll suurel määral emale koduste tööde juures abiks olema?

V.: Kus nüüd seda?! Isa oli koolijuhataja, linnavolinik, koguduse nõukogu esimees, vangide hooldamise ühingu esimees, panga nõukogu liige jne. Ta jäi alati lõuna- ja õhtusöökidele hiljaks ja pidi seepärast alati soendatud ja isegi jahtunud toiduga leppima. Ei, isal ei olnud aega koduste tööde jaoks.

K.: Kes pidi siis neid tegema - toiduvalmistamine, tubade korrashoid ja peasi lapsed, kuus last?

V.: Toiduvalmistamisel ja tubade korrastamisel oli emal üks abiline, aga see oli ka ainult abiline. Viimase lihvi andis ema alati ise. Lapsed kuulusid ema hooldamisele.

K. : Kuidas ta ometi sellega toime tuli? Kuue lapse eest hoolitsemine annab palju muret ja vaeva ning peaaegjalikult nõuab palju aega.

V. : Kuidas ta sellega toime tuli, seda ma ei tea, aga me olime alati puhtad ja korralikult riides.

K. : Riiete parandamisel ja sukkade nõelumisel oli tal ometi abilisi?

V. : Ei olnud. Kui poisid kurtsid, et püksid olid rebenenud või sukad ei seisnud enam suure augu pärast jalgas, siis oli alati ema rahulik vastus: "Te teate ju - pange need asjad enne magama minemist minu tuppa tooli peale!" Ja sinna kogunes neidiga õhtu suur vlrn. Hommikuks olid need aga juba lapitud ja nõelutud ning poiste käe ulatuses. Vahel poetasid ka tüdrukud oma kärisemisi ja kulutusi sinna toolile. Kui palju see emalt uneta öid nõudis, seda teadis ema üksi.

K. : Kui lapsed kasvasid, kas siis ema mured ka hanesid?

V. : Oh ei! Sellevastu! Väikesed lapsed, väikesed mured; suured lapsed, suured mured. Oli aegu, millal me olime kõik kooliskäijad ja ühelgi päeval ei saadetud meid kooli ilma kontrollimata. Kui leidus mõni puudujääk, siis treeniti nii kaua kuni emasüda rahule jäi. Keskkoolis õppimise ajal ja isegi tudengitega leidis ema veel aega ergutamiseks ja meetoodiliste näpunäidete andmiseks.

K. : Kas ema oli vahel ka närviline sellise koorma all?

V. : Ei, mitte kunagi! Või suutis ta end valitseda.

*

Armsad lapsed! Mõni ema teeb rohkem, teine vähem, aga sangarid on nad kõik! Mõtelge sellele emale, mõtelge oma emale, siis õpite teda rohkem tundma ja õiglasemalt hindama ning südamest armastama.

Armsad lapsed! Teil on põhjust kogu aasta jooksul igalpäeval emadepäeva tundmusi oma põues kanda ja neid elus rakendada!